

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Книга 2 – ГЕОГРАФИЯ
Том 108

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF GEOLOGY AND GEOGRAPHY
Book 2 – GEOGRAPHY
Volume 108

СРАВНИТЕЛЕН ФИНАНСОВО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКО ПРЕДПРИЯТИЕ (НА ПРИМЕРА НА „ЕНИЦА – 99“ ООД)

ХИЛДА ПЕШЕВА

*Катедра География на туризма
e-mail: hild@abv.bg*

Hilda Pesheva. COMPARATIVE FINANCIAL-ECONOMIC ANALYSIS OF BUSINESS TOURISM COMPANY (ON THE EXAMPLE OF “ENITSA – 99” LTD)

The article examines issues related to manufacturing and commercial activity of selected tourist enterprise, reflecting in the economic data from balance sheets and profit and loss over a period of seven years. Using comparative financial – economic analysis and used financial ratios proves the crisis state of “Enitsa – 99” Ltd. and the reasons for this are presented in the survey findings. Specific results confirm the cyclical development of businesses and the need to increase the theoretical preparation of owners and managers in the anti-crisis management of tourism.

Key words: comparative financial-economic analysis, tourism company, balance sheet, profit and loss, management.

УВОД, ЦЕЛ И ЗАДАЧИ

Реален факт в дейността на всеки конкретен туристически бизнес в съвременните условия е цикличността, включваща както периоди на подем и стабилизация, така и на спад и застой, които имат определени негативни последици за неговите собственици. Възможните отрицателни ефекти са намаляването на ликвидността и платежоспособността, загубата на финансовата устойчивост, която показва финансово-икономическата криза в различните степени, и в крайна сметка – предполагаем фалит на

определен стопански субект. Причините за този вид кризи са свързани с външната и вътрешната среда на туристическото предприятие. Външните фактори са цикличното развитие на водещи държави, международната конкуренция, превесът на капиталовите пазари над реалния икономически сектор, трансграничното замърсяване на околната среда, унищожаването на биоразнообразието и т. н., които имат глобален характер, както и националните фактори с политическо, икономическо и социално-културно естество. Преобладаващата част от вътрешните причини имат субективен характер и са свързани с организацията и управлението на производствено-търговската дейност на предприятието. Основните вътрешни фактори с финансов характер са: неефективната инвестиционна политика, неподходящото съотношение на използвания капитал, незадоволителната структура на стопанските средства, прекомерното равнище на задълженията и др. Под влиянието на тези външни и вътрешни фактори се увеличават неопределеността и различните видове риск в икономическата действителност, повишава се нестабилността в работата на туристическите предприятия, а това определя същественото значение на финансово-икономическия анализ в контекста на актуалните въпроси за антикризисното финансово управление на юридическите субекти от туристическия branш.

В тази връзка целта на статията е изследването на финансовото състояние на дейността на избрано туристическо предприятие за период от седем години в условията на цикличното развитие на националната ни икономика. Конкретните задачи са свързани с финансов анализ на имущественото състояние, на производствените показатели, на ликвидността и други основни финансови коефициенти, т. е. с изследване на елементи на финансовата дейност, които генерират риск.

МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

При оценката на дейността на туристическото предприятие следва да се вземе решение кои показатели ще бъдат наблюдавани. Трябва да се оцени изменението на техните стойности във времето, за да се прецени кои условия се подобряват и кои се влошават. Трябва да се отчетат причините за различията между стойностите за отделните периоди и на тази основа да се предприемат необходимите действия. (Петкова, 2013)

При разработването на статията е използван методически инструментариум, който включва вертикален (структурен) анализ на показателите от финансовите отчети (счетоводни баланси и отчети за приходите и разходите) и хоризонтален анализ за проследяване на динамиката в промяната на тези показатели. Част от показателите в счетоводните баланси и отчетите за приходите и разходите са рекласифицирани и са представени обобщено в съответните таблици за улеснение при съпоставянето им и за по-голяма прегледност при анализа и изводите.

РЕЗУЛТАТИ

Изследваното предприятие „Еница – 99“ е дружество с ограничена отговорност и извършва хотелиерски и ресторантьорски услуги и продукти в хотел „Еница“ в гр. Те-

тевен. Периодът за финансов анализ е от 2007 до 2013 г. включително, т. е. допускаме, че седемгодишният срок предоставя възможност за достоверно сравнително изследване на реалното състояние на бизнеса на туристическото предприятие.

Семеен хотел „Еница“ е разположен в югоизточната част на град Тетевен, на автомобилния път Тетевен – Рибарица и на брега на река Бели Вит. Отстои на 20 минути пеша от центъра на града. Разполага с 30 легла, разпределени в единични, двойни и тройни стаи, студио и апартаменти. Всяка стая е различно обзаведена с теми като „Пролет“, „Лято“, „Есен“, „Зима“, „Морска стая“, „Стая на влюбените“, „Тетевенска стая“ и др. Блокът за хранене включва ресторант със 160 места на закрито, с тераса към него с 40 места и лоби бар с 40 места. Допълнителните услуги включват конферентна зала с 30 места, детски кът на закрито, открит плувен басейн, козметично студио, паркинг. В съседство с хотела е разположен спортен комплекс с футболно, баскетболно и волейболно игрище, 2 тенис-корта, фитнес и денонощно охраняем паркинг. В хотел „Еница“ работят 13 души общо в хотелската и ресторантьорската част. По-голяма заетост в хотела се наблюдава в почивните и празнични дни, както и през ученическите ваканции. Основните посетители са двойки и семейства с деца.

За построяването на хотела фирмата „Еница – 99“ ООД е изтеглила финансов кредит през 2007 г., който в определени периоди се затруднява да изплаща. А хотелът започва да приема посетители през 2009 г.

АНАЛИЗ НА ИМУЩЕСТВЕНТО СЪСТОЯНИЕ НА ХОТЕЛ „ЕНИЦА“

В структурата на дълготрайните материални активи (ДМА) са включени земи, сгради, машини и оборудване (МО), съоръжения, разходи за придобиване и ДМА в строеж (табл. 1).

Данните показват тяхното нарастване от 138 хил. лв. (2007 г.) до 941 хил. лв. (2009 г.) и последващ спад от 893 хил. лв. (2010 г.) до 754 хил. лв. за 2013 г. В структурно отношение с най-голям относителен дял в извъноборотните активи са сградите, което е логично с оглед производствено-търговския профил на фирмата. Тяхната стойност от 2009 г. намалява в резултат на амортизацията и преоценката на този вид стопански средства. В същото време от счетоводната информация е ясно, че сградите, заедно със земята, са основният източник за обезпечаване на получените кредити от банките (табл. 3).

Съществен финансов показател за ефективността на управлението и устойчивата търговско-стопанска дейност на туристическото предприятие е показателят рентабилност на активите. Рентабилността на активите дава представа доколко ефективно се използват собствените и привлечените капитали, вложени в стопанските средства на организацията, и показва способността на стопанския субект да генерира доходи в процеса на предлагане и реализиране на туристическите продукти и услуги, и от тази гледна точка е един от главните критерии за икономическо благополучие на предприятието (Рашкова, Петкова, 2012).

При анализа на обобщените данни добиваме представа за рентабилността на използваните от предприятието извъноборотни активи, следователно и за ефективността на капитала, инвестиран в тях. За тази цел ползваме коефициентът за оброта

Таблица 1
Table 1Обобщени данни от счетоводните баланси за активите (хил. лв.)
Aggregated data from balance sheets of assets (thousand levs)

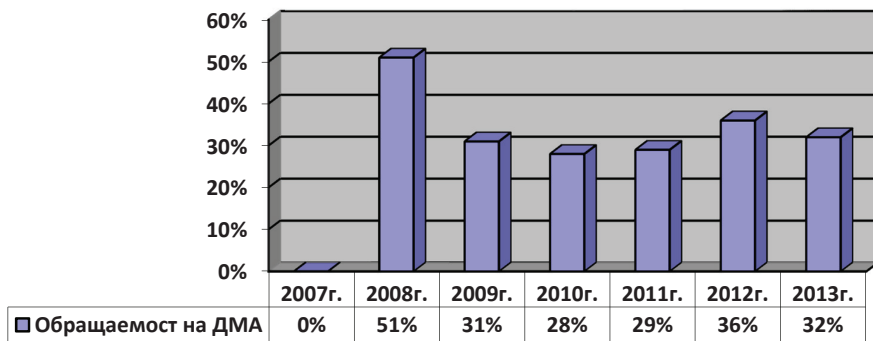
Показатели	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
1. ДМА	138	752	941	893	842	801	754
1.1. Земи	0	101	101	101	101	101	101
1.2. Сгради	0	32	683	661	636	612	584
1.3. М.О.	35	75	12	76	64	54	42
1.4. ДМА-строеж	0	544	10	10	10	15	15
1.5. Съоръжения	0	0	135	45	31	19	12
1.6. Р-ди за придобиване	103	0	0	0	0	0	0
2. КМА	273	517	362	352	310	296	222
2.1. Сур. + м-ли	–	–	–	–	–	–	–
2.2. Прод. + стоки	0	0	7	7	15	15	15
2.3. Вземания от клиенти	15	30	21	19	20	22	8
2.4. Други вземания	0	437	6	325	272	259	197
2.5. Вземания над 1 г.	0	0	327	0	0	0	0
2.6. Данък за възстановяване	20	0	0	0	0	0	0
2.7. Пари в каса	7	49	0	0	0	0	0
2.8. Пари в разплащателна сметка	231	1	1	1	3	0	2
3. Разходи за бъдещи периоди	0	101	20	19	16	16	16
4. Сума на актива	411	1370	1323	1264	1168	1113	992

на основните средства, който показва колко е приходът от продажбите на услугите, получен от един лев използвани дълготрайни материални активи. Обращаемостта на основните средства се изчислява като отношение между приходите от продажби и балансовата стойност на ДМА, т. е. с помощта на формулата:

$$O_{oc} = \left(\frac{\text{Приходи}}{\text{ДМА}} \right) \times 100.$$

Обращаемостта на ДМА за съответните периоди е дадена във фиг. 1.

Резултатите от изчисленията показват над 50% обращаемост само за 2008 г. и варираща, но под този процент, показатели през следващите периоди. Като цяло ниската обращаемост на активите на хотела показва тяхната висока капиталоемкост, т. е. в рамките на всеки отчетен период на дейността ефектът за предприятието от вложените капитали е незадоволителен. Изразени в парична стойност, тези резултати показват, че използването на един лев дълготрайни материални активи е осигурило на фирмата

Фиг. 1. Обращаемост на ДМА за периода 2007–2013

Fig. 1. Turnover of fixed assets for the period 2007–2013

съответно приход от: 0 лв. за 2007 г., 0,51 лв. за 2008 г., 0,31лв. за 2009 г., 0,28 лв. за 2010 г., 0,29 лв. за 2011 г., 0,36 лв. за 2012 г. и 0,32 лв. за 2013 г.

Вертикалният анализ на оборотните производствени фондове (постоянната част на краткотрайните активи) показва наличието на два структурни елемента в имуществото на предприятието: от една страна, материални запаси в частта продукция и стоки, и от друга страна, разходи за бъдещи периоди. Изследването на тяхната динамика за посочените периоди (хоризонталния анализ) показва устойчиви, но сравнително ниски стойности, с изключение на направените разходи за бъдещи периоди през 2008 г. (табл. 1). Предвид хотелиерската и ресторантьорската дейност на „Еница – 99“ е нелогична липсата на данни в отчетите за материали (например спално бельо, покривки, съдове и други), които са основни за този вид дейности.

От данните за краткотрайните материални активи (КМА) е видно, че за изследваните периоди в тяхната структура преобладават т. нар. дебиторски задължения. Това са предстоящи вземания от контрагенти в т. ч. и вземания от клиенти на предприятието за неплатени, но предоставени им от страна на фирмата средства и услуги, както и платени от „Еница – 99“ аванси на бизнес партньори (посредници, доставчици и други субекти) за очаквани услуги и доставки на материални запаси. По принцип те са извадени парични ресурси от оборота на предприятието, но едновременно, под въздействие на силната конкуренция, стопанските субекти се стремят към увеличаване на продажбите, респективно логично нарастват и вземанията. Но винаги има риск от несъбираемост на паричните средства и високият относителен дял на вземанията увеличава разходите по осигуряването на паричен капитал за финансиране на оперативната работа, намалява ликвидността и в конкретния случай има негативно отражение върху финансово състояние на фирмата. От хоризонталния анализ е видно, че в периодите от 2009 до 2013 г. няма парични ресурси в касата и по разплащателната сметка (въпреки че вземанията намаляват), и фактът потвърждава предходните твърдения.

АНАЛИЗ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ
И НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ

Изследването на производствените показатели и финансовите резултати от работата на предприятието включва анализа на получените приходи и направените разходи за периодите от 2007 до 2013 г. (табл. 2)

Разходите по техните икономически елементи (разходи за оперативна дейност) имат следната структура: разходи за материални запаси (суровини, материали, горива, резервни части); разходи за външни услуги (реклама, наеми, застраховки, водоснаб-

Таблица 2
Table 2

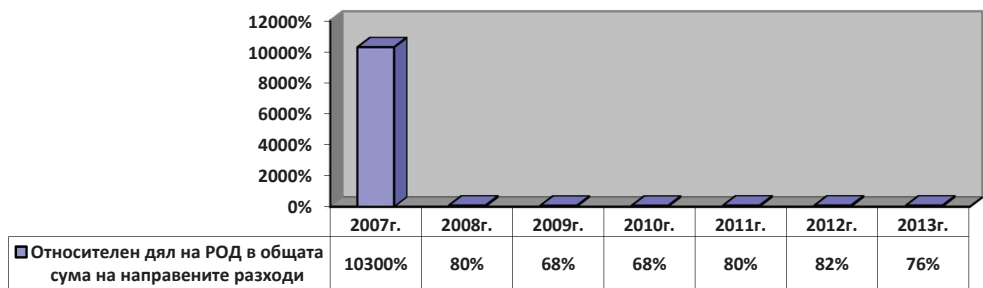
Обобщен отчет за приходите и разходите (хил. лв.)
Summary statement of revenue and expenditure (thousand levs)

Показатели	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Разходи за оперативна дейност	103	307	311	325	272	316	270
за суровини и материали	94	254	104	63	50	40	47
За външни услуги	5	35	28	7	4	4	5
Задължения към персонала	4	11	34	23	37	39	28
в т.ч. за Р.З.	3	9	29	19	31	33	23
в т.ч. за С.О.	1	2	5	4	6	6	5
За амортизация		7	33	52	54	57	50
Други разходи	(-103) продадени активи	-	112	180	127	176	140
Финансови разходи	1	79	145	-	-	69	67
– разходи за лихви	1	78	144	150	70	69	67
Отрицателни разлики от валутни курсове	-	1	1	-	-	-	-
Извънредни разходи	-	-	-	-	-	-	20
Общо разходи	1	386	456	475	342	385	357
Всичко	1	386	456	475	342	385	357
Приходи от продажби	-	382	291	255	243	290	238
– от стоки	1	-	148	168	165	184	160
– от услуги			45	87	78	101	78
– р-ди за придобиване по стопански начин	-	382	98	-	-	5	-
Извънредни приходи	-	-	-	-	-	3	-
Финансови приходи	-	1	-	-	-	-	-
Общо приходи	1	383	291	255	243	293	238
Счетоводна загуба	-	3	165	220	99	92	119
Всичко	1	386	456	475	342	385	357

дяване, електроснабдяване, телеграфни, пощенски и транспортни услуги); разходи за възнаграждения на персонала; разходи за социално осигуряване; разходи за амортизация; други разходи (командировки, участия в изложения и панаири). Задачите на анализа на разходите са да се установи относителният дял на всеки един вид разход в общите разходи за оперативната дейност на фирмата, а също така и относителният им дял в един лев получени приходи.

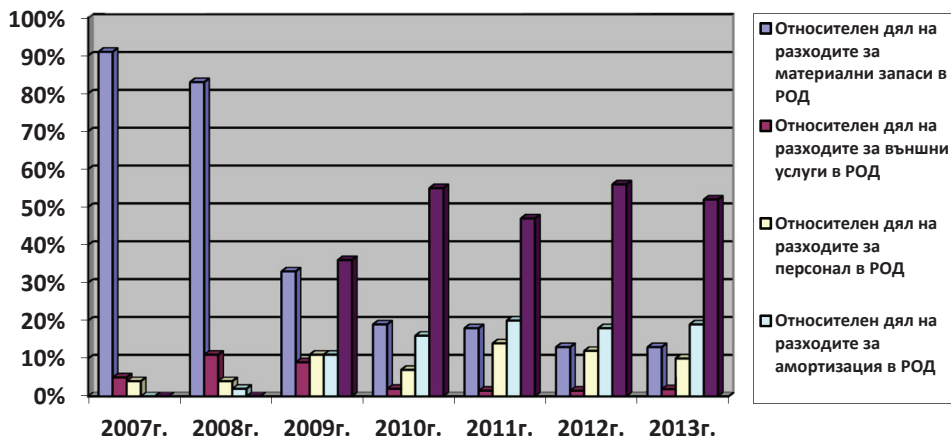
Относителният дял на всички разходи за оперативна дейност (РОД) в общата сума на направените разходи (РОД разделени на сумата на съвкупните разходи) е показан на фиг. 2.

По-ясна представа за дела на конкретните елементи в РОД дава фиг. 3.

Фиг. 2. Относителен дял на РОД в общата сума на направените разходи 2007–2013

Fig. 2. Share of offspring in total expenditure 2007–2013

Фиг. 3. Относителен дял на отделните видове разходи в РОД в периода 2007–2013

Fig. 3. Share of individual types of costs in offspring 2007–2013

При прегледа на резултатите от изчисленията става ясно, че за периода 2007–2008 г. в разходите за оперативната дейност преобладават разходите, свързани със закупуването на материалните запаси за работата на предприятието, които в следващите години (2009–2013 г.) намаляват за сметка на прекомерното увеличаване на паричните разноски за покриване на т. нар. други разходи. Изводът е, че намалява производствената дейност, респективно реализацията на услугите, който се потвърждава от спада в приходите от продажби.

Анализът на финансовото състояние на „Еница – 99“ ООД се допълва с изследване на доходността и рентабилността на използвания капитал, като за изчисляването на съответните финансови показатели, освен данните от предходните таблици, се използва информацията за пасивите в баланса на предприятието (табл. 3).

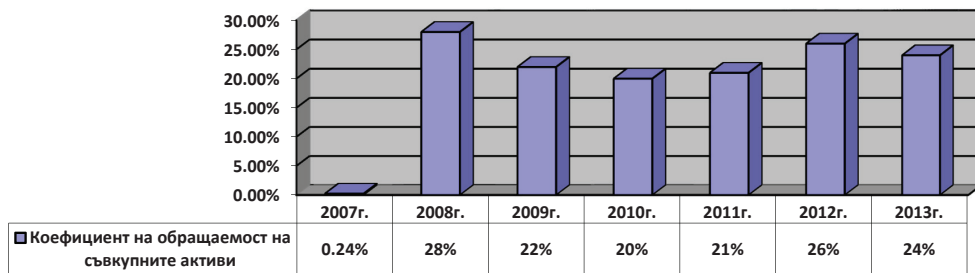
Коефициентът на оброта на съвкупните активи (приходи към активи) потвърждава кризисното финансово състояние на „Еница – 99“ ООД (фиг. 4).

Следователно използването на един лев стопански средства осигурява приход от 0,28 лв. за 2008 г., 0,22 лв. за 2009 г., 0,20 лв. за 2010 г., 0,21 лв. за 2011 г., 0,26 лв. за 2012 г. и 0,24 лв. за 2013 г., което не е достатъчно за общата рентабилност на дейността на предприятието. Този извод се потвърждава от следващите финансови коефициенти.

Таблица 3
Table 3

Обобщени данни от счетоводните баланси за пасивите (хил. лв.)
Aggregated data from balance sheets of liabilities (thousand levs)

Показатели	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
1. Собствен капитал	3	5	-160	-379	-478	-570	-689
1.1. Записан капитал	5	5	5	5	5	5	5
1.2. Резерви	0	5	5	5	5	5	5
1.3. Непокрита загуба	-2	-2	-5	-169	-389	-488	-580
1.4. Текуща печалба/ загуба	0	-3	-165	-220	-99	-92	-119
2. Задължения	0	0	0	1643	1646	1683	1681
2.1. към банки	232	1 332	1 410	1 491	1 499	1 449	1 410
2.2. Получени аванси	0	0	0	1	1	0	0
2.3. Доставчици	0	13	11	11	18	16	22
2.4. Зад. по полици	0	19	33	6	0	0	0
2.5. Др. краткосрочни задължения.	176	0	15	124	128	203	237
2.6. Персонал	0	1	9	5	4	6	3
2.7. С.О.	0	0	3	2	2	2	1
2.8. Задължения към държавата	0	0	2	2	4	7	8
2.9. Сума на пасива	411	1370	1323	1264	1168	1113	992

Фиг. 4. Коефициент на обръщаемост на съвкупните активи в периода 2007–2013

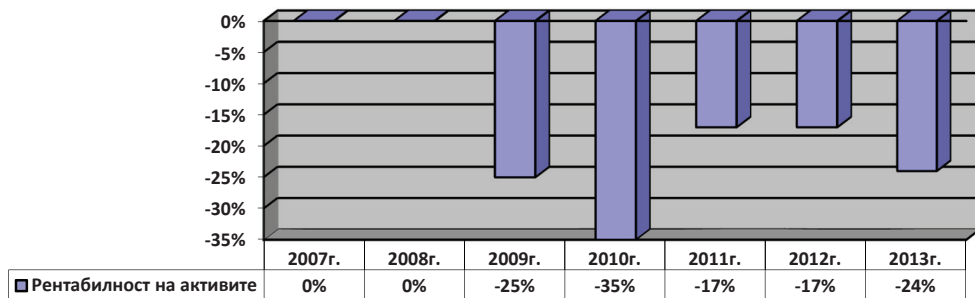
Fig. 4. Turnover ratio of total assets 2007–2013

Рентабилността на активите (печалбата/загубата към средната стойност на активите) показва доколко ефективни или неефективни са инвестираните капитали в стопанските средства на предприятието. Показателите за съответните периоди са дадени на фиг. 5.

Негативните резултати, независимо от намаляването им през 2011 и 2012 г., демонстрират нерентабилното използване на стопанските ресурси на туристическото предприятие, респективно на вложените в тях собствени и чужди капитали.

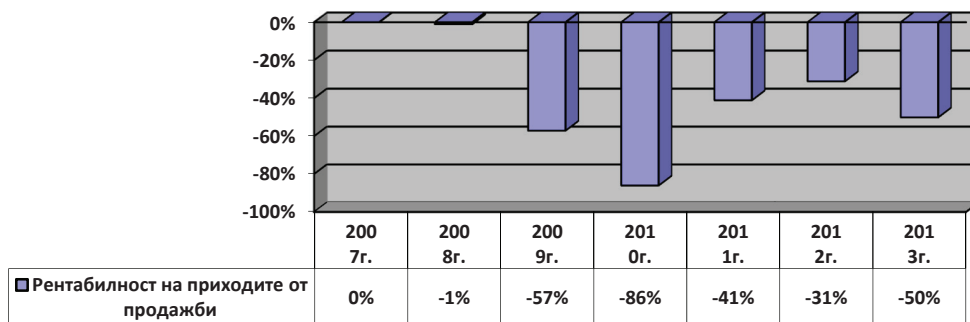
С помощта на показателя рентабилност на приходите от продажби (финансовият резултат към приходите от реализация) се определя колко е получената печалба или загуба от един лев продадени услуги. За съответните отчетни периоди изчисленията са показани на фиг. 6.

Това означава, че от 2009 г. разходите за единица услуга се покриват съответно с 0,57, 0,86, 0,41, 0,31 и 0,50 лв. чужди парични средства: от таблицата е видно, че това са заемите от банки и краткосрочните задължения, в т. ч. и задълженията към

Фиг. 5. Рентабилност на активите за периода 2007–2013

Fig. 5. Return on assets 2007–2013

Фиг. 6. Рентабилност на приходите от продажби за периода 2007–2013

Fig. 6. Profitability of sales 2007–2013

доставчици. Тези резултати показват, че предприятието за анализирания период е в ситуация на остра криза.

Кризисното финансово състояние на обекта на изследване се потвърждава и от структурата на неговия капитал. От данните, с които разполагаме, е видно, че величината на заемните средства значително надхвърля обема на собствения капитал на дружеството, който от 2009 г. има нарастващи отрицателни стойности, т. е. налице е трайната декапитализация на стопанския субект. Не се налагат допълнителни изследвания с помощта на финансовите коефициенти за ликвидност, за платежоспособност и за финансова устойчивост, защото от цялата счетоводна информация става ясно, че, от една страна, предприятието е в ликвидна криза (не може да погасява краткосрочните си задължения поради липса на пари и други ликвидни краткотрайни активи), а, от друга страна, то е в продължителна неплатежоспособност (в дългосрочен план не изплаща задълженията си), т. е. стопанският субект е в тотална финансова зависимост от своите кредитори и е в състояние на реален фалит.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От направения до тук финансов анализ на дейността на туристическото предприятие „Еница – 99“ ООД се налагат следните изводи:

- Индивидуалният икономически цикъл на предприятието съвпада (по принцип това не е задължително за всички стопански субекти) както с общия стопански цикъл и по-конкретно с условията на криза и стагнация на националната ни икономика като следствие от влиянието на световната финансова криза от 2007–2008 г., така и с финансовото състояние на много хотели с подобно развитие както в общините Тетевен и Троян, така и в цялата страна.

- В рамките на разглежданите периоди предприятието провежда неправилна инвестиционна политика. Прекомерно високият относителен дял на взетите кредити,

необходими за краткосрочните потребности и за дългосрочните инвестиции в дълготрайни материални активи (предимно сгради), на фона на недостатъчния първоначален собствен капитал, в съчетание с влошените макроикономически условия и стопански показатели и спад на получените приходи от продажби, неблагоприятно влияе върху производствено-търговската дейност и финансовото състояние на предприятието.

- Неблагоприятно въздействие върху дейността на предприятието има взаимната задължияност между стопанските субекти в националното ни стопанство. Тази констатация се потвърждава от данните в счетоводните отчети за високия дял както на дебиторските, така и на кредиторските задължения.

- Кризисното финансово-икономическо състояние на предприятието в голяма степен е в резултат на вътрешнофирмените субективни условия. Видно е, че планираните разходи и прогнозите за очакваните доходи са нереалистични като следствие на неадекватни маркетингови проучвания на туристическото търсене. Налага се изводът за липсата на теоретични познания и практически опит в управлението на производствено-търговската и финансовата дейност на предприятието.

ЛИТЕРАТУРА

- Петкова, Е. 2013. Хотелиерски операции. Основни акценти на технологията, управлението и икономиката на хотелиерството. С., 260 с.
- Рашкова, Г. 2001. Туристическата фирма: от стабилността до фалита. Техники на финансовия анализ. С., 120 с.
- Рашкова, Г. 2010. Система за мониторинг на финансово-стопанското състояние на туристическото предприятие. – *ГСУ, ГТФ, книга 2 – География*, т. 103, С., 305–317.
- Рашкова, Г. 2012. Финансов анализ на туристическата фирма. С., 226 с.
- Рашкова, Г., Петкова Е. 2012. Рентабилност на туристическите услуги (с пример от хотел в Банско). Съюз на учените – Благоевград. Годишник, Наука-образование-изкуство, т. 6, част 1, 464–469.
- Рашкова, Г. 2014. Кризите: симптоми, прогнози, рискове. Модели на финансовото антикризисно управление на туристическата фирма. С., 250 с.
- <http://www.brra.bg/>
<http://hotel-enica.com/>

Постъпила март 2015 г.